

BİZİM EVİN ŞEYTANI

Yakup Karasoy

- Kızılkaya... Üstü toprak, altı ahır evimizin, aynı anda mutfak, kiler ve oturma yeri olarak kullanılan küçük odamızın küçücük penceresinden saatlerce seyrettiğim, seyretmeye doyamadığım Kızılkaya... Pencerenin eni, boyu yaklaşık altmış, yüksekliği ise doksan santimetre idi. Annem beni altıma bir minder koyarak bu pencereye oturtur, içeride işlerine bakardı. Ben de kızılığından dolayı Kızılkaya adını alan; yarasaların, kartalların yuva yaptığı bu yere bakar dururdum. Kızılkaya'nın altından dere akardı. Dere ile Kızılkaya'nın en yüksek yerinin arası 200-300 metre kadar olmalıydı. Uçurum ki ne uçurum... Dereden yukarıya kimse çıkmazdı. Çıkmayı deneyeni ne görmüş ne de işitmiştik. Evlerimiz Kızılkaya'nın tam karşısındaydı. "Ah!" derdik, "Bir urgan atsak bir asma köprü yapsak da Kızılkaya'ya; ot yolmaya, burma yapmaya gitmek için uzun yollardan geçmek zorunda kalmasak."

Köyden çıkıp Kızılkaya'ya gitmek için önce kıvrımlı, düşenin parçalarının bulunamayacağı, keçi yolu iken sonradan yaya yoluna çevrilen yoldan yılan gibi kıvrıla kıvrıla Derebağ'a ineceksin. Gıcırdayan tahta köprüden karşıya geçeceksin. Su Uçtuğu'nun önünden geçip Derebağ Beleni'nin başına, oradan da Kızılkaya'ya varacaksın. Mayıs, haziran aylarında bu yolu zevkle yürürdük. Havalar ısınmış, karlar erimiş, Su Uçtuğu'nun suyu köpüklenmiş olurdu. Biz de önündeki böğette yanımızda büyüklerimiz varsa çimerdik. Bizden birkaç yaş büyük abilerimizse her zaman çimerdi. Bu böğet çocukların çimmesine uygun değildi. Öyle büyükçe bir böğet değildi ama üç-dört adam boyu derin olduğu söyleniyordu. Su Uçtuğu'nun suyu temmuz, ağustos aylarında kesilirdi. Kar suları da azaldığı için, kalan sular doğrudan Derebağ'daki tar-

lalara arıklarla giderdi. Arıklar her sene temizlenir; suyun boşa akmaması, azalmaması sağlanırdı. Eski arıklara su salması kolay olurmuş ama yeni arık açmak bayağı zahmetli bir iş gibi görünürdü.

Kızılkaya'nın öbür yakası otluktu. Her sene baharın bazen anamla bazen de yakın akrabalarla, komşularla oraya ot yolmaya, otlardan burma yapmaya giderdik. Bu otlar, kışa hazırlık için mutlaka yolunmalı, orakla çevire çevire burma yapılmalıydı. Oğlakları, kuzuları Kızılkaya'ya götüremezdik. Onlar için en yakın yer seçilmeli, evden fazla uzaklaşılmalıydı. Oğlakların yayılacağı en yakın yer Armutluca idi. Ailelerimiz bizi oraya korkusuzca gönderirdi. Birkaç komşu aile çocuğu birleşir, topluca giderdik. Yayla-ya göçmeden önce, nisan sonu mayıs başları bizim için çok zevkli geçerdi. Buğdaylar başaklanmaya başlayınca bunları çalı ateşinde ütme yapardık.

Ütme; her köy çocuğunun kendisinin yapabileceği, bu mevsim için harika bir yiyecekti. Bize ilk defa ütme yapmayı köyümüzün koruma bekçisi Gazi Çavuş öğretmişti. Koruma bekçiliği, öteki gece bekçilerinden farklı bir bekçilikti. Omuzundan hiç eksik olmayan bezden dikilme çantası, şapkası, düdüğü, bir de pıynar ağacından yapılan çoban değneği... Gazi Çavuş, ütme yapmayı "Olgunlaşmış, içi dolu, henüz sararmamış buğdayları sapları uzunca, elimizi yakmayacak şekilde kesecek, hafif ateşte yanmayacak şekilde kavurğa gibi yapacaksınız." diye tane tane anlatırdı. Öyle güçlü odunlara gerek yoktu. İncecik çalı çırpı bizim işimizi görür, bu hafif ateş sayesinde lezzetli bir yiyeceğimiz olurdu. Akşam eve dönerken kimin ekin tarlasından ütme yaptıysak sahibini haberdar etmemizi isterdi. Bizim oğlak, inek güttüğümüz yerde yer yer ekin tarlaları da vardı. Etraf makilik olduğu için buradaki taşlar küsü ile çıkarılır, külünk ile kırılır; çükür, kazma ile de ekin ekilirdi. Bazı tarlaların sahipleri, yerdeki taşları iyi ayıklamış olacak ki onların sabanla da ekim yaptıkları olurdu. Gazi Çavuş amcanın en önemli işi; bu ekin tarlalarına keçilerin, oğlakların, ineklerin girmesini engellemekti. Eğer bir çoban sürüsüne sahip olamaz da ekin tarlalarını vahşi mahluk girmiş gibi hasat yapılamaz hâle getirirse vay Gazi Çavuş'un elinden çekeceğine... Kurtarabilirse tarlayı kurtarır; eğer kurtaramazsa tarla sahibini bilgilendirir, ceza makbuzunu keser, çobana zararı ödetmek için her yolu denerdi.

Biz oğlakları güderken kendi aramızda bazen ders de çalışır, ödevlerimizi sesli yapar, birbirimize ülkelerin başkentlerini, nüfuslarını, bayraklarını sorardık. Bu bilgileri; biz oğlakları gönüllü olarak gütmemiz için keşik sırasında çocuğu olmayan komşularımızdan aldığımız şekerlerin, sakızların kaplarından öğrenmiştik. Bir de hepimizin büyüğü Şükran ablamız vardı. O bize bilmediğimiz, görmediğimiz şeylerden bahseder, bazen de bizi korkutmaktan zevk alırdı. En çok da geçiçleri anlatırdı. Bu geçiçler

evdeki katırları, atları geceleyin gelir eyerler; nereye, nerelere giderse sabaha kadar onlara biner, yapılacak bir işi varsa yaptırır, sabaha doğru atları, katırları terli terli ahıra bırakırlarmış.

Bir gün yine Şükran abla bir şeyler anlatıp duruyorken Gazi Çavuş yanıma geldi. Aslında her zaman yanıma gelir, bazen yemeğimize, kavurğa çikimimize ortak olurdu ama hiçbir zaman fazla bir şeyler yediğini görmedik. O değilden bir küçük dürüm, bir iki incir, bir iki ceviz ve kuru üzüm alırdı. O kadar... Biz ona dişlerinin olmadığını bile bile çöğre, keçi boynuzu vermek isterdik. Gazi Çavuş bize bakıp sadece gülerdi.

Şükran abla gene şeytanla ilgili bir şeyler söylemeye başlayınca “Dur!” dedi. Başladı anlatmaya: “Şeytan öyle sizin bildiğiniz yaratıklardan değildir. Yüce Tanrı'nın ‘Secde edin!’ emrine öteki melekler uyduğu hâlde üstünlük taslayarak secde etmemiştir. Allah; melekleri nurdan, insanı topraktan, İblis de denilen şeytanı ateşten yaratmıştır. Şeytanın erkeği, dişisi, eli, ayağı vardır. Her şekle, her kılığa girebilir. Şeytan olmasaydı düzgün insanların, namuslu kadınların kıymeti bilinebilir miydi?” Arkadaşlarımdan biri, Gazi Çavuş'a şeytanın ne yiyip ne içtiğini sorunca “Gübre yer, kemik yer; pis yerlerde yaşar.” demişti. Yemeğe başlamadan önce mutlaka besmele çekmemizi isterdi. Eğer yemeğe besmele ile başlamazsak doymazdık çünkü “Yiyeceklerimizin çoğunu şeytan yemiştir.” diye anlatırdı Gazi Çavuş. Bir de “Ateşten yapıldığı için mi nedendir bilinmez.” der ve şeytanın kırmızı rengi sevmediğini anlatırdı. Gerçekten heybelerimiz, kilimlerimiz, gelinlerin başlarına örttükleri duvak, benim minderim hep kırmızı idi. Yaşlı ebelerimizin, teyzelerimizin başlarındaki örtü beyaz ama genç kızların yazmaları çoğunlukla kırmızıydı.

Cin, şeytan, peri hikâyelerinden en çok şeytan hikâyeleri hoşuma giderdi. Şeytan, insan uyurken yatağına gelirmiş ve uyuyan insanın üzerine çöker, onu boğmaya çalışmış. Eğer o arada “Bismillah” deyip iğneyi, çatal iğneyi, çuvaldızı şeytana batırabilirsen şeytanın ruhu canlanır, bedeni görünürmüş. Kim bu şeytana besmele ile iğne batırdı ise sadece o çıkarabilir, başkası çıkaramazmış. Hiç olmuş mu? Gazi Çavuş, “Dağ köylerinden birinde çatal iğneyi batırınca evin hanımına güzel bir kız görünmüş, kız o kadar güzelmiş ki kocamı elimden alır diye iğneyi besmeleyle çıkarmış.” diye anlatmıştı. Sadece cin, peri, şeytan hikâyeleri değil efe hikâyeleri de anlatırdı Şükran abla. Kendi köyünden kaçan birçok efe, bizim oralarda uzun süre kalırmış. Köylünün ırzına, namusuna zarar vermediği için çoğu köylü zaptiyeye bunları ihbar etmez; gizlice yiyecek, içecek, giyecek sağlarmış. Hatta Mevlüt Efe diye anlatılan ünlü bir efe arkadaşlarıyla birlikte İtalyanları, Derebağ'ın beri yakasına geçirmemişler. İtalyanlar, defalarca uğraşmışlar ama köyün içine girememişler.

Ben, evimizin tek erkeği olmuştum. Babam dedemle birlikte Aydın'a gitmişti. Aydın'a yani Balçova, Narlıdere denilen yerlere; zeytinlerin, incirlerin, üzüm asmalarının altlarını kazmaya; marul, pamuk, tütün çapalamaya... Babamla dedem her sene giderlerdi. Aydın'a gitmek; yeteri kadar ekilecek arazisi olmayan yoksul dağ köylülerinin çalışmak için Ege'ye, Akdeniz'e inmelerini anlatan bir işin adıydı. Anlattıklarına göre Burdur'a kadar bir hafta on gün süren yolculukları yayan olurmuş. Burdur'da trene bindikten sonra yolculukları bir gün sürermiş. Biz yaylaya geçmeden önce babamın, dedemin mayıs başlarında dönmelerini, Derebağ Beleni'nin başına geldiklerinin işareti olan silah seslerini gözlerdik. Sadece benim babam, dedem mi? Oğlak güttüğümüz, birbirimizi kolladığımız, korkuttuğumuz; incirimizi, çökeleğimizi paylaştığımız öteki çocukların da ya babası ya amcası ya da dayısı mutlaka Aydın'a gitmiş olurdu. Babamla dedem şubat ayının hemen başında gittiler. O sene Ramazan martın sonunda başlıyordu. "Bayrama mutlaka döneriz. Bayramdan sonra da yaylaya geçeriz." diye konuştuklarını hatırlıyorum. Mart ayında başlayan bütün ekim dikim işleri anama, halama ve ebeme kalmıştı. Erkeğe ne hacet, ben varım ya! Artık evin erkeği olmanın farkına varmamın zamanı gelmişti.

İşte ben böylece annemle ebemle halamla birlikte, babası ve dedesi Aydın'da olan bir çocuk olarak hızla büyüyordum. Evimiz yan yana eklenen odalardan ibaretti. Kapıdan içeri girince karşımızda yüklük, sağda babamla annemin odası, solda mutfak, onun solunda da dedemle ebemin odası vardı. Mutfakla babamın yattığı odanın arasında, çardağa çıkılan yerdeki yüklükte halam, mutfaktaki sedirde de ben yatardım.

Benim minderli koltuğum Kızılkaya'yı seyrede seyrede büyüdüğüm, örme parmaklıklı ahşap pencerede idi. Pencerenin altında ocağa bakacak şekilde konulan büyük mindere dedem otururdu. Dedem yoksa babam, babam da yoksa ben. Bazen halamla mindere oturmak için kavga ederdik. Ben "Babam gittiyse de yeri bana kaldı, benim hakkım!" derdim. Halam da "Asıl benim babamın yeri, mindere ben oturacağım." diyerek beni kızdırırdı. Ocaklığımız bayağı büyüktü. Hem ekmek ederdik hem yemeği pişirir hem de suyu ısıtırdık. Davlumbaz; bacanın tütmemesini, ısının hemen uçup gitmemesini, odaya yayılmasını sağlardı. Ocaklığın solunda sonradan yapma bir bulaşıklık vardı. Anam, benim şanslı bir çocuk olduğumu söylerdi. Köyümüze elektrik ben doğduktan iki sene sonra gelmiş. Elektrik kabloları açıkta, ağaçların üzerine veya duvara yapışık şekilde idi. Babam; bu kablolarla bıçakla dokunmamamızı, ateşle yaklaşmamamızı döne döne tembih ederdi. Su da elektrikten bir sene sonra gelmişti. Ocaklığın solundaki bulaşıklıkta bir musluk vardı. Kuyularönü'ne, Maarbaşı'na eşeğe heybe atıp güğümlere su doldurma günleri geçmişti. Babam dedemden daha

rahat, ben de babamdan daha rahat günlerde yaşıyordum. Bulaşıklığın yanında ardıçtan yapma bir dolabımız vardı. Ardıç ağacı, ne güzel bir ağaç! Çürümez, kurtlanmaz ve olduğu yere güzel bir tütsü salardı. Dolabın kapıları telli idi. Zaten bir adı tel dolap değil miydi? Yiyeceklerin bozulmaması gerek. Dolap telli olunca yiyecekler hava alıyor ve uzun süre dayanıyordu. Ocaklığın tam karşısında üç kapılı ambarımız vardı. Sağlı sollu açılan ambarın alt gözlerine buğday, un gibi şeyler; üst gözlerine pişirilen ekmekler, deriye basılan çökelek, peynir konurdu. Daha buzdolabımız yoktu. Telli dolabımız vardı ama buzdolabımız yoktu. Annemin, komşuların rahatlığını görünce babama “Ne yap yap, bu sene bir buzdolabı al.” diye âdeta yalvarırcasına istekte bulunduğunu hatırlarım. Ambarın sol tarafındaki küçük kapı da bizim banyomuzdu. İçine girince elimi sağlı sollu açamadım. Küçüçüktü. Bir köşesinde üzerine ibrik, kova koyacak bir çıkıntı ve üzerine oturacağımız sehpa... Ben, bu banyoyu son yıllarda kullanmaya başlamıştım. Okula başlayınca kadar ne iyiydi. Anacığım ocağı yakar, leğeni ocağa en yakın yere kor, sabunlar gözlerimi yaktığı için feryat figan içinde beni arada bir kötekleyerek yıkardı. Derebağ’daki böğetlere, Su Uçtuğu’na gitmeye başlayınca evde de artık annemin, halamın yıkamasını istemiyordum. Ambarımızı Ali Usta yapmıştı. Ali Usta, babamın amcasının oğlu idi. Benim en çok ambarın kapakları hoşuma giderdi. Kapakların üzerindeki desenleri ben de yapmak isterdim ama elime keser vermiyorlardı. Annem, “Daha erken, bir tarafını kesersin.” diyordu. Ambarın önündeki sedir, gündüzleri misafirlerin oturma yeri, geceleri ise benim yatma yerimdi. Nedense sedirin üzerinde kırmızı bir örtü hep olurdu.

O gün Ramazan’ın kaçıydı hatırlamıyorum. Çok şiddetli yağmur yağmış, kimse dışarı çıkamamıştı. Her akşam iftardan sonra bana “Teravihe geç kalma!” diyen anacığım, yağmurun şiddetinden olsa gerek hiçbir şey dememişti. Yağmur bereketti. Selin alıp götüreceği toprak kalmamıştı. Her taraf taşlık, makilik veya orman... Ne kadar yağarsa yağsın bizim için mutluluk demektir yağmur. O gün sahura yağmurun verdiği uykudan olsa gerek biraz geç kalktık. Biz, sahurda ağır yemekler yemezdik. Tok tutar diye yumurta, erişte, bir de benim için büküş. Anam akşamdan az biraz hamur mayalar, çökeleği çıkarır, soğanı öldürür, över; ben de bazı arkadaşlarımla börek dediği büküşü yer, yayla çayıyla içer, iftara kaç saat kaldığını düşünmekle günümü geçirirdim. Bugün sofrada her zaman olmayan, benim çok sevdiğim başka bir yiyecek vardı: Tahinli pekmez. Tahin öyle sıradan bir tahin olmamalı, mutlaka kepekli tahin olmalıydı. Dedemin bu sözleri aklıma geldi. Bugün öteki yiyecekler kenara çekilmiş, benim daha fazla yiyebilmem için tahinli pekmeze yer açmışlardı. Bir de kendi değirmen unumuzla kendi tavuklarımızın yumurtasıyla yaptığımız erişteye...

O gün sahurda her zamankinden fazla yemiş, havanın verdiği rahatlıktan olsa gerek, hemen uyumuştum. “Yemekten sonra ya kırk adım at ya da sırt üstü yat.” sözünü duymuştum ama uyku bastırınca bu söz hükmünü yitirmişti.

Ebem, halam ne zaman gittiler bilmiyordum; ne zamandır yattığımı da hatırlamıyordum. Birisi üzerime öyle bir abanmış, öyle bir çöktmüştü ki kımıldayamıyor, nefes dahi alamıyordum ama düşünebiliyordum. Anneme seslenmeye çalışıyordum fakat bir türlü sesim çıkmıyordu. Birdenbire aklıma Armutluca’da oğlak güderken Şükran ablanın anlattıkları geldi. Benim üzerime çullanan cin miydi, peri miydi, şeytan mıydı? Ben o küçük pencerenin demir parmaklıklarına kelepçelenmiş, Kızılkaya da gelip göğsümün üzerine oturmuş gibi hareketsiz ve nefessiz kalmıştım. Annem niye iniltilerimi, ahlarımı duyup da “bismillah” deyip iğneyi batırmıyordu? Bence üzerime abanan şeytan idi. “Ah, anne!” diyordum “İğne değil, çuvaldız olsun. Çuvaldızın deliğinden ip geçiririz. Sağlam olması için bu ipi sorkunçla, bal mumuyla iyice ovarız. Hep bizim emrimizde olacağı için dağa oduna onu götürürüz. Ekini ona ektirir, ona biçtiririz. Beni boğmaya çalışan bu varlığın cin veya peri olmadığını düşünmeye başlamıştım. Duyduklarıma göre cinlerin, perilerin iyileri de varmış. İyi bir cin, peri beni boğmaya çalışmazdı. Üzerimdeki ağırlık o kadar çoktu ki sağa sola kıpırdayamıyor, hiçbir şey yapamamanın acizliğini hissediyordum. Acaba kıllı mıydı? Tek gözlü mü boynuzlu mu iki ayaklı mı yoksa dört ayaklı mı idi? Dört ayaklı ise ön ayakları insan eli gibi, arka ayakları katır ayakları gibi mi idi? Bir de “Bu cinin, şeytanın erkek olmaması lazım.” diye de aklımdan geçiriyordum. Dedem, babam yokken evin erkeği bendim. İğneyi besmeleyle üzerinden çekinceye kadar hizmet edecek olan varlık dişi olmalıydı. Anneme yan gözle bakmamalıydı.

Bunları hayal ediyordum. Anam “Bismillah” deyip iğneyi, çuvaldızı batırmalıydı. Niye beni duymuyordu? Gittikçe daha fazla daralıyordum. “Bis..” diyordum, “Bismi...” diyordum, “Bismil...” diyebilirdim ama “Bismillah” diyemiyordum.

Ooh, nihayet “Bismillah” diyebilip rahatlamıştım. Kan ter içinde uyandım. İç göyneğim, donum suya batırılıp da sıkılmış gibiydi. Çok hâlsizdim. Aklim hâlâ şeytandaydı. Acaba anam iğneyi batırabilmiş miydi? Gözlerimi açmakta zorlanıyor, yorgandan başımı çıkarmaya çekiniyordum. Yavaş yavaş kendime gelebildim. Son bir güçle başımı çıkarınca anam, “Oğlum, bir sıkıntın mı var, o iniltilerin neydi?” diye sormasın mı? “Ah anacığım ah! Niye besmeleyi çekip çuvaldızı batırmadın ki!”